

บทที่ 1

บทนำ

ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชบนพื้นที่สูงของประเทศไทยเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบนพื้นที่สูง ทั้งการอุปโภคและบริโภค ชุมชนบนพื้นที่สูงมีการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นหลายชนิดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปลูก การดูแลรักษา รวมถึงการใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ โดยหวายและต้าว (ลูกชิด) เป็นพืชท้องถิ่นหนึ่งที่อาศัยอยู่ร่วมกับป่า ชุมชนยังคงใช้อุปโภค เช่น เป็นวัตถุดิบในงานหัตถกรรมจักสานต่างๆ และบริโภค เช่น กินหน่อ และผล โดยผลผลิตของพืชดังกล่าวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของชุมชนยากจนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าและพื้นที่ใกล้เคียง

ปัจจุบันหวายและต้าวเป็นพืชหายาก เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เพราะป่าถูกทำลาย การลดลงของพื้นที่ป่าในปัจจุบันเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้จำนวนหวายลดลงอย่างมาก เนื่องจากหวายที่ใช้ในการจักสานทำเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งเป็นรายได้ที่มีมูลค่ามากนั้น จำเป็นต้องมีไม้ใหญ่ช่วยค้ำจุน โดยอาจมีการปลูกหวายในสวนผลไม้หรือในป่าใกล้ชุมชน ดังนั้นการฟื้นฟูพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหวายเป็นเรื่องหนึ่งที่ต้องเร่งดำเนินการควบคู่กันไป นอกจากนี้ส่วนต่างๆ ของพืช ถูกนำไปใช้ประโยชน์ โดยไม่มีการปลูกทดแทน ซึ่งหวายและต้าวเป็นพืชที่มีระยะการเจริญเติบโตในวงจรชีวิตหนึ่งๆ ยาวนานมากกว่า 10 ปี ทำให้ไม่สามารถเจริญเติบโตได้ทันตลอดจนการลักลอบตัดฟันหวายไปขายอย่างต่อเนื่องมากกว่าสิบปีที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยต้องนำเข้าหวายจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากความต้องการวัตถุดิบที่จะมาใช้ในการทำเครื่องเรือนส่งออกเมื่อเทียบกับปริมาณการส่งออกที่ลดลงเนื่องจากขาดแคลนวัตถุดิบ

จากสาเหตุดังกล่าวมีหลายหน่วยงานเร่งดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูหวาย ตามแนวทางพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระเทพฯ ซึ่งได้ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์กรรมหวาย โดยมีพระราชดำริให้อนุรักษ์และขยายพันธุ์หวายชนิดต่างๆ เพื่อเตรียมการแก้ปัญหาการขาดแคลนหวายในอนาคต สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเล็งเห็นความสำคัญของพืชดังกล่าว จึงได้มีการดำเนินงานโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อฟื้นฟูการปลูกและสร้างมูลค่าเพิ่มพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูง (หวายและต้าว) เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูการปลูกและแปรรูปหวายและต้าวโดยอาศัยองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนเป็นพื้นฐาน เพื่อให้หวายและต้าวมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการใช้ประโยชน์ในประเทศและลดการนำเข้า เนื่องจากหวายและต้าวเป็นพืชที่มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มสามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ และเป็นการรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืชดังกล่าวให้คงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมความหลากหลายของหวายจากแหล่งต่างๆ ของชุมชนบนพื้นที่สูง
2. เพื่อศึกษาและพัฒนาการเกษตรกรรมที่เหมาะสมสำหรับการปลูกและขยายพันธุ์หวายบนพื้นที่สูง
3. เพื่อศึกษาและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหวายและต้าวด้านการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม
4. เพื่อฟื้นฟูการปลูกและอนุรักษ์พืชท้องถิ่นหวายและต้าว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมและยั่งยืน

ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูง
2. ศึกษาและพัฒนาการเกษตรกรรมที่เหมาะสมสำหรับการปลูกและขยายพันธุ์หวายบนพื้นที่สูง
3. ศึกษาและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากหวายและต๋าวโดยการพัฒนাত่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
4. ฟื้นฟูการปลูกและอนุรักษ์แหล่งปลูกหวายและต๋าว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมและยั่งยืน

